

tina terugwijzen. Alleen wie daarvan uitgaat, verstaat Israels geheel exceptioneel positie.

DR. A. K.

„Mijner vergeten“.

Zij hebben geschenken in u genomen, om bloed te vergieten; woeker en overwinst hebt gij genomen; en gij hebt geldgierigheid gepleegd aan uwen naaste door verdrukking; maar gij hebt Mijner vergeten, spreekt de Heere HEERE.

Ezechiel 22: 12.

Hoe verstaat ge het „vergeten van uw God“? Verstaat ge daardoor, dat iemand nooit meer aan zijn God denkt, dan natuurlijk vindt ge zulke onadenkende en lichtzinnige personen onder de belijders, in Christus' gemeente, niet. Er is te veel dat u gedurig aan uw God herinnert. Lief en leed in ieders leven doet vanzelf tot God opzien. Gevaar en tegenspoed doet tot God om hulpe en uitredding roepen. Aangrijpende gebeurtenissen, ook buiten onze woning, wijzen vanzelf op Hooger hand. Het ratelen van den doender of het schitteren van het firmament brengt onder den indruk van Gods majesteit. Al is 't dan ook maar een voorbijgaande gedachte, gedacht aan God wordt er wel. Van een volstrekt vergeten ten aanzien van onze God is zelfs onder hen die met de belijders ook maar meeloopen, geen sprake.

De steeds in de profetie terugkerende klage van het „Mijner vergeten“ heeft dan ook dieper zin; een zin het diepst gevoeld, zoo het tusschen Israel en Jehovah, op grond van het Verbond, een klage over en weer wordt. Een klage van Jehovah dat Israel zijn God, maar evenzoo een klage van Israel dat God zijn volk vergeet, en zulks wel onder het tuit betuigen, dat de zanger die deze klage opheft, zelf zijn God niet heeft vergeten, maar God wel hem. „Hoe lang, Heere, zult gij mij steeds vergeten.“ „Ik zal tot God zeggen: waarom vergeet gij mij?“ „O, Heere, vergeet de hoop u ver ellendigen niet in eeuwigheid.“ „Sta op, Heere, vergeet de ellendigen niet.“ Dan weer de vraagende nitroep: „Heer, God vergeten genadig te zijn“. En ten slotte de nog krasser betinging: „Nochtans hebben wij u niet vergeten“, of bijna met eedwering: „Zoo wij u naam onzes Gods hadden vergeten“.

Zoo bedield is „vergeten“ in Verbondstaal genomen als in den steek laten, dienst en hulp onthouden, overlaten aan zijn lot, niet om bekomen of om te bekranken, over en weder doende alsof de ander ons niet aanging, ons aan hem onttrekken, en in onverschilligheid bij hem voorbijgaan.

Is Israel in nood, en swoegt het in zijn ellende, dan vergeet God zijn volk, zoo hij niet opstaat tot Israels hulp. En is Jehovah bij de volken versmaad, dan vergeet Israel zijn God, zoo het niet oprijst om tegenover de volken de ere zijns Gods hoog te houden. Een moeder kan haar zuigeling niet vergeten, d. w. z. niet hulpeloos aan zichzelf overlaten, omdat het 't kind van haar schoot is, maar zelfs, of schoon dit kon, dan noch zoo Jehovah Israel niet vergeten, omdat Hij de Rotsteen is die Israel gemaakt heeft. En in dien band ligt nu ook het volk Gods aan zijn God gebonden. Zijn God verloochenen, kan het volk des Heren niet. Als het er op aankomt, staat het er op getuigt voor de ere van zijn Koning. Omdat God zelf woning in het hart zijns volks heeft gemaakt, kan dit volk zijn God niet uit zijn hart vergeten.

Maar zonder meer is er toch aan den hoogen eisch, dat u uw God in uw hart zal leven, nog niet voldaan. Die eisch toch is niet maar, dat ge uw God niet ganschelijk, maar dat ge hem nooit zult vergeten; dat steeds uw gedachte nabij uw God en uw God in uw gedachte nabij zal zijn. Zult 't wel zijn, dan mag er nooit scheiding tusschen God en ons hart wezen, en moet de belijdenis „Ik zal den gedurigen u zijn“, waarheid in uw binnenste wezen. Dan is het niet genoeg, dat ge soms, dat ge een enkel maal weer aan uw God denkt, als iets dat u van buiten overkomt u weer aan uw God doet denken, of in ernstig schuldbesef u weer voor zijn vreesbaar roept, maar dan moet 't zijn een bestendig, een onafgebroken in gemeenschap met God verkeer, tot ge ten leste in een zielstoestand geraakt, waarin ge steeds als voor zijn aangezicht wandelt, en steeds zijn gedachten in u omraadt, koestert en aankweekt. Niet enkel in een stille ure van overdenking of zielebeëindiging, maar zonder ophouden, zonder tusschenpoelen, aldoor. En zoo opgevat is elke pauze die hierbij intreedt, al wat ons toch weer afrekt, altoos weer een vergeten van uw God, zoo dat uw God op u neerlende, het in zichzelf betuigen moet: „Mijner vergeten“.

Dat ge uw God niet vergeet, als ge in nood zit, of gevaar u bedreigt, of de „weelooende distel“ (Ez. 28: 24) u kwelt, of een bange taak u wacht die in spanning houdt, is nog niet meer dan zelfucht, en heeft met vroomheid van de echte soort noch niets uitstaande. Dan is het omdat ge uw God noodig hebt, dat ge zijner denkt, en zijt niet gij het, die uit liefde aan uw God denkt, maar dan is het u uw God die door den rood tot het denken aan Hem dwingt. En gaat uw vroomheid niet dieper, dan is zóó de nood niet weer voorbij, of ge trekt u toch weer van uw God af en in de wereld terug, verstoort uw zinnen, en gaat toch weer van Hem die u hielp, de klage uit: „Mijner vergeten“. En dan eerst kunt ge zeggen, dat ge uw God niet vergeet, zoo uw God in de wereld uwer gedachten het éne en eenige Middenpunt is geworden; zoo ge innerlijk gevoelt hoe hij u bezet van achteren en van voren; zoo het besef van zijn heilige alomtegenwoordigheid beiden in uw lichaam en in uw ziel is overgedragen; zoo ge, eenzaam in uw vertrek neersittend, steeds voelt dat uw God bij u is, ja, zoo dat het u even onmogelijk is uzeven buiten uw God te denken, als het ondenkbaar is, dat ge gedachte aan u zelf zoudt verliezen. Het slot van Psalm 73 en de zielservaring van Psalm 139 onafgebroken in u doorgaande.

Toetst ge daaraan nu de werkelijkheid, we zeggen niet in de heidense wereld, maar onder het volk des Heren, wat gaapt er dan niet een diepe kloof tusschen wat het zijn moet en tusschen wat het is. Vooral bij de jongeren, maar toch evenzeer bij de ouderen van dagen. Er wordt in al onze kringen geboden, maar hoe vaak dwaalt niet zelfs onder het

bidden ziel en sin naar allerlei andere dingen af. Vooral bij het gemeenschappelijk gebed, dat vaak veel te lang gerekt wordt, maar ook toch in het particulier gebed, dat door niemand dan door God kan worden beluisterd. Hoe meer dan eens zouden we, als ons na het opstaan van het gebed op den man af gevraagd werd: „Zijt ge in uw bidden bij uw God geweest“, eerlijkweg zelf beschaamd met een ontkenning moeten antwoorden. En ook met onzen lofsang thuis of in de kerk, is het vaak niet anders. Dat er wel gezongen wordt, dat wel de stem met de klanken, maar niet de ziel met de woorden meegaat. Zoo zelfs, dat Hij die ons hart kent en onze nieren proeft, maar al te vaak zelfs van dit bidden en van dit zingen klagen moet: „Mijner vergeten“!

En waar het zoo zelfs onder ons bidden en onder ons zingen kan zijn, wat dan te zeggen van de lange uren van den dag, die we in verkeer met menschen, in onze levens-taak, op wandeling, of in lectuur doorbrengen? Luther sprak van schietgeboden, waarmee hij bedoelde, dat telkens onder onze arbeid of onder ons verkeer met menschen, zonder woorden, een versuchting uit onze ziel naar God kan opgaan. Toch is zelfs dat niet het genoeg. Zal het goed zijn, dan moet onze gemeenschap met onzen God onafgebroken zijn, niet natuurlijk in onze gedachten, voor zooverre dit bij ons denken een bepaalden vorm aanneemt, maar wel in ons levensbesef, in ons innerlijk en verborgen zelfgevoel. Als de zon haar stralen spreidt, en met heel de natuur ook u verwarmt, en koestert, dan zult ge daarom niet van seconde tot seconde gedachten over de zon in u doen opkomen, maar toch zijt ge geen oogenblik zonder den indruk van haar goed in u levensbesef. Ge kunt niet zijn, alsof de zon er niet was. Ge kunt geen oogenblik vergeten dat ze er is en dat ze u bestraalt. En zoo ook moet het voor u met uw God worden. Rustig uw taak volbrengen, en toch geen oogenblik het besef missen, dat uw God er is, en voor u is, en ook u met Zijn liefde bezielt.

Zeker, er zijn oogenblikken, dat ge met opzet alle andere dingen uit uw hart en uit uw hoofd bant, om aan niets dan aan uw God te denken. Zoo moet al u widden, al u lofsingen zijn, en ook buiten u bidden en lofsingen moet ge de stille oogenblikken kennen van opzettelijke overpeinsing en meditatie, dat er niets anders dan uw God voor u bestond. De werkelijk vrome voelt hier vanzelf behoefte aan. Naar mate de jaren klimmen, gevoelt men die behoefte sterker. En de vrucht ervan is zoo rijk. Maar toch mag hierin niet heel ons leven opgaan. God roept ons niet, om zinnenbeliggen te zijn, maar om in het leven onze taak te vervullen, en dan legt die taak op ons denken beslag, en kan er geen andere bewuste gemeenschap met onzen God werken, dan in het onuitgesproken levensbesef.

Die zielstoestand nu wordt niet opeens de onze. Wie zich voor een zware, veelomvattende, geheel buiten het heilig gebied liggende levens-taak geplaatst ziet, wordt telkens afgetrokken, moet zijn gedachten bij heel andere dingen bepalen, en daarbij zoo wakker bij zijn plicht en roeping zijn, dat hij er in leeft, er geheel inzit, en al zijn beste krachten er aan wijdt.

Is nu het gemeenschapsleven van de ziel met God nog pas aan het opkomen, dan voelt hij zich telkens verstrooid, en door de dingen van zijn levens-taak ingenomen, zoodat het besef van zijn leven met zijn God gedurig verdoeld wordt, en hij eerst na ver verdoeld te zijn weer tot bezinning komt, en weer de gemeenschap met zijn God opzoekt. De geur van de heilige zelf des Geestes is dan nog te zwak, om door zijn arbeid en door zijn dagtaak door te dringen. Het zijn dan nog twee deelen in zijn leven, het éne de dagtaak, en het andere de enkele oogenblikken dat hij nabij zijn God leeft.

Maar gaandeweg betert dit toch. De geur van de heilige zelf des Geestes wordt sterker. Van zijn levens-taak gaat niets af. Er legt die bij het klimmen der jaren nog te meer beslag op hem. Maar onder die levens-taak schuift het heilige steeds meer door. De scheiding wordt al minder. Zijn Godsbesef begint al meer met zijn levensbesef saam te vallen. Zijn vrome leven en zijn plichtleven wordt al meer één. Steeds minder kan hij zichzelf buiten zijn God voelen. Er komt meer innigheid in zijn gemeenschap met zijn God. Die gemeenschap hangt al minder aan zijn denken en willen en doen, maar dringt steeds dieper in het middenpunt van zijn zielebestaan door. Van een vergeten van zijn God, om Hem dan weer opnieu op te zoeken, komt al minder sprake. Hij loopt al minder zelf en voelt zich al meer door zijn God in den leidband zijner liefde gedragen. Het opzettelijke vrome valt weg, het onopzettelijke en vanzelf bij zijn God zijn wordt al meer zijn gewone zielstoestand. Daar komen dan wel weer tegenvallers in, dat zijn ziel er weer uitraakt, maar dit stuit hem dan onmiddellijk, hij kan er niet in rusten, en hijgaat keert hij zich weer naar zijn God toe. En dan laat zijn God zich weer vinden. Het was dan voor een oogenblik wel: „Mijn God vergeten“, maar om aanstands weer in een: „Ik zal den gedurigen u zijn“ over te gaan. En zoo alleen groeit en waait de echte vroomheid.

DR. A. K.

Amsterdam, 10 Februari 1911.

Van meer dan een zijde werd ons gevraagd, wanneer de Regeering de verklaring had afgelegd, dat ze bij de aanstaande grondwetsherziening een voorstel tot wijziging van artikel 171 zou doen, waardoor het onrecht, onze Kerken aangedaan, zou weggenomen worden. Men had de Kamerverslagen nageslagen, maar zulk een verklaring nergens kunnen vinden.

Nu heeft blijkbaar een al te gedrongen en daarom minder gelukkig gestylerde volzin hier tot een begrijpelijk misverstand aanleiding gegeven, dat we ons daarom haasten te herstellen. We vroegen in ons artikel van 15 Januari, of het wenschelijk was, dat de Synode aan de Overheid om herstel van grieven vroeg, „nu de Regeering verklaard heeft, dat zij bij de aanstaande grondwetsherziening een wijziging van Art. 171 aan de orde zal stellen, en daarbij ook rekening zal worden gehouden, met het onrecht onze Kerken aangedaan.“

De laatste zinsrede sloeg niet op een rechtstreeksche verklaring der Regeering, maar was door ons aan die verklaring toegevoegd, omdat ze logisch voortvloeide uit het verband, waarin die verklaring was afgelegd. Maar ook de voorafgaande zinsrede had juist moeten uitgedrukt worden; er had

moeten staan, dat uit een verklaring van den Minister van Financien bleek, dat de Regeering de noodzakelijkheid van een wijziging van artikel 171 erkende, en blijkbaar voornemens was, dit punt zoo mogelijk bij de aanstaande grondwetsherziening aan de orde te stellen.

De zaak is n.l. deze, dat verschillende leden der Tweede Kamer in het voorloopig verslag over de Staatsbegroting van 1911 bij de Regeering er op aangedrongen hadden, dat zij bij de aanstaande grondwetsherziening ook een wijziging van artikel 171 zou voorstellen; terwijl daarbij als een der voornaamste motieven dienst deed, dat door de bestaande regeling groot onrecht aan de Gereformeerde Kerken werd aangedaan. Aldus toch luidde § 14 Financieele bemoeiing van den Staat met de Kerk: „Eenige leden wenschen er bij deze gelegenheid op te wijzen, dat de verwerping, door de Eerste Kamer, van het wetsontwerp betreffende het tractement van den zeventienden predikant der Nederduitsch Hervormde gemeente te Rotterdam, de noodzakelijkheid van een afdoende regeling van de financiële bemoeiing van den Staat met de Kerk weer in een helder licht heeft gesteld. Zij hoopten daarom, dat de Regeering bij de grondwetsherziening, welke in voorberedeling is, dat belangrijke vraagstuk niet zal voorbijgaan. Hoe onbillijk de tegenwoordige toestand is, blijkt wel het duidelijkst uit het enkele feit, dat van het bedrag van bijna twee miljoen, dat de Staat in de kosten der kerkengemeenschappen bijdraagt, alleen de Gereformeerde Kerken niets ontvangen.“

De Minister antwoordde hierop in de Memorie van Antwoord, dat hij „de noodzakelijkheid van een afdoende regeling van de financiële verhouding tusschen Staat en Kerk beaamt, en hoopte, dat bij een eventuele Grondwetsherziening het mogelijk zou zijn zulk een regeling te treffen.“

Zeker is dit antwoord, gelijk te verwachten was, uiterst voorzichtig en diplomatisch gesteld. Zoolang de arbeid der Grondwetsherziening nog niet is afgevoerd en de Regeering nog niet in staat is geweest van de resultaten van dien arbeid kennis te nemen, kon de Minister moeilijk een stellige toezegging doen. Of het mogelijk zal zijn een afdoende oplossing van dit vraagstuk te vinden, hangt toch van den arbeid der Commissie af.

Maar wel blijkt uit deze verklaring tweerlei.

Vooreerst, dat de Regeering de ingebrachte bezwaren tegen den bestaanden toestand als juist erkent. Van eenige poging om dien toestand te verdedigen, is geen sprake. Ook de Minister acht afdoende regeling van dit vraagstuk beslist noodzakelijk. En waar een der voornaamste grieven tegen de bestaande regeling juist daarin bestond, dat aan de Gereformeerde Kerken onrecht werd aangedaan, mag daaruit veilig worden afgeleid, dat de Regeering onder die „afdoende regeling“ ook herstel van grieven voor onze Kerken verstaat.

En in de tweede plaats laat de Minister in den slotzin niet onduidelijk doorschineren, dat de Regeering voornemens is bij de aanstaande grondwetsherziening een poging te wagen, om tot zulk een afdoende regeling van artikel 171 te komen. Zeker, de Minister sprak niet meer uit dan de hoop, dat dit mogelijk zou blijken. Maar wanneer een Minister zulk een hoop uitsprekt, is dit geheel iets anders, dan wanneer een paar Kamerleden dit doen. De Kamerleden, die in dit stuk „de hoop uitspreken“, dat artikel 171 bij de grondwetsherziening aan de orde zal komen, hebben over deze grondwetsherziening niets te zeggen, en de uitgesproken hoop is alleen een vriendelijk verzoek aan de Regeering om dit te doen. Maar als een Minister, die zelf lid der Regeering is, welke de voorstellen tot grondwetsherziening zal indienen, verklaart: ik acht afdoende regeling van deze zaak metterdaad noodzakelijk en ik hoop, dat de aanstaande grondwetsherziening ons deze regeling brengen zal, dan is dit niet een wensch of vage verwachting, maar dan ligt hierin opgesloten, dat de Regeering een ernstige poging wil doen, om te zien of zulk een afdoende regeling te treffen is. Anders zou zulk een antwoord een serieus Staatsman onwaardig zijn geweest. Een Regeering, die het voornemen had artikel 171 bij de grondwetsherziening juist niet te behandelen, zou zich zeker niet hebben uitgelaten gelijk deze Minister deed.

Wil men de betekenis dezer verklaring nog beter op haar waarde leeren schatten, dan lette men op wat dezer dagen in de Eerste Kamer is geschied. Toen van anti-revolutionnaire zijde gevraagd werd om wederinvoering der doodstraf, verklaarde de Minister van Justitie, dat hij de noodzakelijkheid van de wederinvoering der doodstraf niet erkende, en daarom van de Regeering ook geen voorstel te wachten was om de doodstraf weer in te voeren. Juist door deze tegenstelling zal te beter uitkomen, waarom de verklaring van den Minister van Financien ten opzichte van Artikel 171 ons bevrediging schonk. Bij dit artikel toch sprak de Minister juist omgekeerd uit, dat hij de noodzakelijkheid van een afdoende regeling volmondig erkende, en hoopte, dat zij bij de a. s. Grondwetsherziening tot stand zou kunnen komen.

Nu uit deze verklaring van den Minister, aan wiens woord we 't meest hechten omdat hij in de eerste plaats bij dit vraagstuk betrokken is, de goede gezindheid der Regeering bleek om tot een oplossing van dit vraagstuk te komen, scheen het ons minder wenschelijk, dat de Synode zich opnieu met een verzoekschrift tot de Regeering zou wenden. We achten het beter, dat onze Kerken eerst de voorstellen der Regeering zouden afwachten, om dan te oordeelen, in Synodale vergadering, in hoeverre deze voorstellen onze grieven uit den weg namen. Meenen anderen echter,

dat een vernieuwde aandrang, namens onze Kerken op de Regeering uitgeoefend, niet overbodig is, dan laten we ieder in dit oordeel vrij. Eenige principieele quaestie is hierbij niet in het geding. Het geldt voor ons alleen een daad van hoffelijkheid tegenover een ons welgezinde Regeering.

Reeds de onderstelling, waarvan Ds. Wijers uitgaat, dat de Indische Staatskerk als een schijnkerk te beschouwen zou zijn, komt ons, zoo schreven we, minder juist voor. De eenige grond, dien Ds. Wijers hiervoor aanvoert, is dat de predikanten der Kerk door de Overheid benoemd worden en een zelfstandige kerkelijke organisatie ontbreekt. Nu is zeker deze staats-inmenging in de zaken der Kerk sterk af te keuren, en dat het karakter der Kerk daardoor ernstige schade lijdt, spreekt wel van zelf. Maar men vergeet niet, dat aanvankelijk in de meeste Kerken der Reformatie de Overheid eigenlijk alles in de Kerk te zeggen had; dat in Duitschland en in Zwitserland van eenige zelfstandigheid der Kerk geen sprake was; dat de Overheid niet alleen de predikanten benoemde en verplaatste, maar ook de tucht oefende en zelfs de armenzorg geheel aan zich trok; en dat toch niemand zal zeggen, dat deze Protestantse Kerken daarom schijnkerken zijn geweest. Integendeel, we eeren deze Kerken nog altoos als ware Christelijke Kerken, al zijn we voor de gebreken, die haar aankleefden, niet blind. Nu zijn zeker de gevallen niet volkomen gelijk, in zooverre de Overheid destijds publiek belijdenis deed van de Protestantse religie, terwijl de Overheid die de Indische Staatskerk in het leven riep, een neutraal karakter droeg. En evenzeer maakt hier onderscheid, dat deze vroegere Protestantse Kerken een kerkelijke belijdenis hadden, waaraan de predikanten gebonden waren terwijl de Indische Staatskerk zulk een belijdenis mist. Maar ook al maakt dit zeker een groot onderscheid, het argument dat een Kerk, die door de Overheid min of meer geregeld wordt, daarom reeds een schijnkerk zou moeten zijn, is zeker niet juist. Een schijnkerk is een vereniging of instituut, dat zich wel een kerk noemt, maar geen de minste realiteit van een Christelijke Kerk meer in zich heeft. Een doop, door een schijnkerk bedienend, zou ook niet meer als christelijke doop erkend mogen worden. En we betwijfelen of Ds. Wijers zoover zou durven gaan, van degenen, die in de Indische Staatskerk gedoopt zijn, als ongedoopten te beschouwen. Natuurlijk zeggen we dit niet, om daarmede den bestaanden toestand in de Indische Staatskerk ook maar eenigzins goed te pleiten. Volgens ons Gereformeerd Kerkrecht behoort de roeping en uitzending van predikanten niet door de Overheid, maar door de Kerk zelf te geschieden, en vooral wanneer de Overheid een neutraal standpunt inneemt, is zulk een bemoeiing van de Overheid met de zaken der Kerken ongeoorloofd. Maar hoezeer de Staatskerk in Indië ons daardoor voorkomt een verbasterde en gedeformeerde kerk te zijn, toch is een gedeformeerde kerk daarom nog geen schijnkerk. Zelfs een lichaam, dat geheel krank is, is daarom nog geen schijnlichaam geworden.

Maar al laten we dit vraagstuk verder rusten, van meer belang is de vraag, hoe Ds. Wijers zich voorstelt, dat nu uit deze „schijnkerk“ weer een ware kerk moet worden geboren. Naar het ons voorkomt, kan die vraag op Gereformeerd standpunt niet moeilijk te beantwoorden zijn. Historisch beschouwd is er in Indië eenwienal een Gereformeerde Kerk geweest, die op den grondslag der Gereformeerde belijdenis heeft gestaan en met de Gereformeerde Kerken in Nederland ten nauwste verbonden was. Wil men dus de Christelijke Kerk in Indië herstellen, dan behoort de lijn der continuïteit te worden opgezocht en deze Gereformeerde Kerk weer te worden hersteld. En tot hetzelfde resultaat komt men, wanneer men let op de personen, uit wie deze Kerk moet worden opgebouwd. Immers deze personen, die nu tot de Indische Staatskerk worden gerekend, zijn voor het overgrote deel Europeanen, die uit Nederland afkomstig zijn, daar reeds tot een protestantse Kerk behoord hebben en, voor zoover ze waarlijk geloovig zijn, ook met de belijdenis der Kerk hebben ingestemd. Willen ze in Indië zich nu weer opnieu tot een Kerk vereenigen, dan spreekt het ook vanzelf, dat ze beginnen met deze belijdenis weer aan hun kerkelijk instituut ten grondslag te leggen. Gesteld dat een groep kolonisten naar Zuid-Afrika gaat en daar een kerk institueert, dan zal niemand er aan denken, dat ze nu een andere belijdenis gaan opstellen. De Engelsche kolonisten in Amerika hebben de belijdenis der Engelsche Kerk meegenomen, de Deutsche kolonisten de Augsburgsche confessie, de Nederlandsche kolonisten de drie Formulieren van Eenigheid. Evenzoo is geschied in Zuid-Afrika, waar de Dopperskerk en de Nederduitsch Gereformeerde Kerk de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland als akkoord van kerkelijke gemeenschap hebben aangenomen. En ons is althans niet één kerk bekend, onder kolonisten ontstaan, die aan het feit, dat men in de kolonie een nieuwe Kerk stichtte, het recht omtrentende om ook een nieuwe belijdenis op te stellen of de belijdenis der Kerk, vanwaar men was uitgegaan, door een andere belijdenis te vervangen. In alle landen, waar dusver kolonies werden gesticht, was regel, dat de kolonisten ieder naar de Kerk, vanwaar hij was uitgegaan, zich aanvoegden tot een Kerk, die de oorspronkelijke belijdenis der moederkerk behield. Natuurlijk niet, alsof latere wijziging in die belijdenis daarom niet geoorloofd zou wezen. Maar het uitgangspunt was, dat men dezelfde belijdenis aannam. Hoe kon dat ook anders?

Toen men uit het moederland vertrok, had men in die belijdenis de uitdrukking gevonden van zijn geloof, en omdat men in een nieuw land zich vestigde, kon de inhoud van dit geloof toch niet veranderd wezen. Moelijkheid was er alleen, wanneer, een enkele Gereformeerde kwam te wonen in een land, waar alleen de Lutherse Kerk, of een Lutherse waar alleen Gereformeerden gevonden werden. Maar in de praktijk kostte men deze moelijkheids op, niet door dan de Gereformeerde of Lutherse belijdenis af te schaffen, maar door zulk een „eenling“ als bijwoner in de Kerk op te nemen en hem behoudens zijn geloofsovertuiging tot de gemeenschap der Kerk toe te laten. Als „vasterkerken“ kan men dat doen zonder zijn eigenaardig karakter in te boeten.

Ds. Wijers meent daarentegen, dat de geloovigen in Indië zich behooren te vereenigen op den grondslag van de Apostolische Geloofsbelijdenis, waaraan dan nog twee artikelen moeten worden toegevoegd, n.l. 1. dat de Heilige Schrift Gods onfeilbaar Woord is als regel voor geloof en wandel, en 2. dat het bloed van Gods eengeboren Zoon ons reinigt van alle zonde. Ieder, die het met deze belijdenis eens is, behoort dan bij deze Algemeene Indische Kerk zich aan te sluiten, en zoo zou een Christelijke Kerk in Indië ontstaan, die alle geloovigen kan omvatten. Later zou deze belijdenis dan desnoods kunnen uitgebreid worden, maar het uitgangspunt van de nieuwe ontwikkeling zou in de Apostolische Geloofsbelijdenis moeten liggen.

Nu begrijpen we zeer goed, dat onze hooggeschatte broeder, wiens ruim hart we kennen en die liefst alle geloovige Christenen weer in één Kerk zou vereenigen, niet dit niet beter te kunnen doen dan door terug te keeren naar het „algemeen Christelijk geloof“, dat nog door ieder Christen beleiden wordt. Maar hij is aan den anderen kant toch te goed Gereformeerd om niet te gevoelen, welke ernstige bezwaren aan dit standpunt verbonden zijn. Ook in Europa heeft dezelfde drang van het broederhart er telkens toe geleid om te zeggen: schaf toch alle afzonderlijke geloofsbelijdenissen af en keer terug tot de oorspronkelijke belijdenis der Christelijke Kerk, waarmee alle Christelijke Kerken het eens zijn. Maar de praktijk heeft geleerd, dat dit op niet anders neerkwam, dan dat naast de vele Kerken nog weer een nieuwe Kerk ontstond, die zich nu de „algemeene Kerk“ noemde, maar in werkelijkheid niets dan een nieuwe secte was. En evenmin als dit ideaal in Europa kon verwezenlijkt worden, zal het in Indië te verwezenlijken zijn. Trouwens, te begeren zou dit ook niet wezen, want dan zou de Kerk in Indië moeten terugkeeren naar de eerste periode der naiviteit, toen het Christelijk geloof nog in zijn kinderjaren verkeerde. Onder de leiding des Heiligen Geestes heeft de Kerk al die eeuwen steeds rijker en voller de waarheid ingedacht en beleiden. Door strijd en worsteling met allerlei in de Kerk opgekomen ketterij is het inzicht der Kerk in de waarheid verdiept en is haar belijdenis diensgevolge verrijkt geworden. Hier geldt het woord des Apostels: toen ik een kind was, sprak ik als een kind, maar nu ik een man geworden ben, heb ik teniet gedaan wat eens kinds was. Hoe zal men dan de Kerk in Indië weer als een kind laten optreden? Men zou daarmede misskennen heel den arbeid der Christelijke Kerk van twintig eeuwen, heel den wadom en groei, dien de Heilige Geest haar geschonken heeft, om weer te keeren tot de „eerste beginselen“. Gesteld nu zelfs, dat men dit wilde op missionair gebied, waar men te doen had met bekeerden uit de heidenen, dan zou daartegen toch het bezwaar moeten worden ingebracht, dat de Kerk, die het Evangelie predikt aan deze Heidenen, hun toch den vollen schat der waarheid heeft mede te deelen, dien ze van God ontvangen heeft. Maar wanneer men een Kerk institueeren wil uit Europeanen, die toch meeleven in den strijd der geesten van onzen tijd, die zelf reeds met de verschillende richtingen op religieus gebied in aanraking zijn gekomen en een eigen overtuiging bezitten, hoe zal men dan al deze Christenen in één kerk vereenigen kunnen op grond van de Apostolische geloofsbelijdenis? Als morgen een roomsche zich aanmeldt, zal men hem moeten ontvangen, want deze Apostolische geloofsbelijdenis wordt ook door hem aanvaard. Als een Bapstist toegang vraagt, zal het hem niet kunnen worden geweigerd, want deze geloofsbelijdenis zal ook hij onderschrijven. Evenzoo zal moeten geschieden met een Arminiaan, een voorstander der Apostolische kerk, een Sabbatist, een Darbist, die alle ambten verwerpt, een Kwaker, die van geen sacramenten weten wil. Al deze geloovigen, die elk op zijn beurt met deze belijdenis zullen instemmen, zouden dan in deze Algemeene Christelijke Kerk worden opgenomen, en ze zouden geen dag bij elkander zijn, of het zou een Babel van verwarring worden, waarin ieder zijn eigen zin zou willen doorzetten. En nu zegge men niet, dat we overdrijven, want dat in de praktijk toch zeker geen Roomsche zich bij deze Kerk zou aansluiten. Zeker is dit juist, maar daaruit blijkt dan ook, dat zulk een Algemeene Christelijke Kerk nooit te realiseren is. Men zou dan de rijke historische belijdenis zijner Kerk hebben prijsgegeven om tot de eerste beginselen weer te keeren, zonder daarmede een stap verder te zijn gekomen tot de realisering der algemeene Christelijke Kerk, en het gevolg zou alleen wezen, dat men een klein groepje van protestantse geloovigen verzamelde, onder wie dan toch al spoedig weer verschil van meening zou ontstaan, juist omdat een duidelijk geformuleerde belijdenis ontbrak.

Het is op dien grond, dat we zeer ernstige bezwaren hebben tegen de wijze, waarop herstell

waarop herstell om af hem iver, c weer Maar we in warmte toch ee voorste Dit i deze p blad a actief l uitvoer een tw legen, dusver reforme bedienis ontving op raad de Apo slag aan Christel deze ge we for dat, ni maar le meerde tot zulk gegaan. herkerb Kerken band be waar di is geen i deze br meensch alle gelo gemeent Gereform der Geref verband in de jor een belij ondersch „iets ruit Kerken, alleen de ook een Baptist, l en daaro nooit het Want da Christelij schap sta Ook het Artikel I men in i landsche met deze deze midd de belijde onze vade gehad, m en avonde niet afded buitenland zaken, is g gemeensch Kerk, in o die de bel gegeven.

Dat De nieuwe Kt zelfs de i bevestigd moeilijk g beginselen begrijpen, vallen kun altoos mo Kerkrecht zijn toch mogen wo de uiterste schreden goeng mak Kerk te gelegenheid het kerkv Kerken br formeerde en bevestig Wijers n l plaatsje in Indië het d om tot d Christelijke consequenti o.a. ook te l meerde Ke om deze Cl formeerde l wanverhoud wanneer d Kerk in d daar het W dienen,“ an diemaren de Gelukkig staat naar dan gelegen zaken rustig twijfelen ni arbeid zal sprekend m tot rijper in

Nu bij de in de Herv o het is, de meente te i een wel g Gereformee de leidende in eere herst de meeste p de verkiezin kiescollege, gemeente ge kerkeraad h in den groo de volksomv en het door kent. En o

vertrok, had
drukking ge-
omdat men in
de, kon de in-
niet verander-
leen, wanneer,
wam te wonen
de Luthersche
aar alleen Ge-
den. Maar in
oetelijkheid op,
eerde of Lu-
ffen, maar door
ner in de Kerk
adens zijn ge-
eenschap der
kerkeren" kan
igenaardig ka-
tegen, dat de
hooren te ver-
de Aposto-
raan dan nog
te toegevoegd,
it Gods onfeil-
oor geloof en
van Gods een-
aan alle zonde,
denis eens is,
eene Indische
n zoo zou een
ontstaan, die
en. Later zou
s kunnen uit-
gangspunt van
in de Aposto-
n liggen.
ed, dat onze
ruim hart we-
oigve Christe-
n verenigen,
men doen dan
het „algemeen-
g door ieder
ar hij is aan
goed Gerefor-
welke ernstige
verbonden zijn.
fde drang van
e geleid om te
erlijke geloofs-
ig tot de oor-
stijtelijke Kerk,
erken het eens
geleerd, dat
am, dan dat
er een nieuwe
le „algemeen-
elijkheid niets
evenmin als
verwezenlijkt
verwezenlijken
ou dit ook niet
Kerk in Indië
eerste periode
istijlisch geloof
keerde. Onder
stes heeft de
ker en voller
peleden. Door
lei in de Kerk
licht der Kerk
is haar belij-
t geworden.
opstels: toen
als een kind,
n ben, heb ik
was. Hoe zal
weer als een
ou daarmede
r Christelijke
ien den wasdom
eest haar ge-
keeren tot de
n zels, dat
gebied, wat
erden uit de
en toch het
racht, dat de
likt aan deze
len schat der
i, dien ze van
wanneer men
Europaeen,
id der geesten
eds met de
igieus gebied
en een eigen
men dan al
k verenigen
Apostolische
eeten ontvan-
oelblijfsdenis
ur. Als een
het hem niet
want deze
derschrijven.
len met een
der Aposto-
Darbist, die
ker, die van
I. Al deze
uit met deze
uden dan in
Kerk worden
een dag bij
n Babel van
er zijn eigen
n nu zegge
ven, want
zeker geen
k zou aan-
aar daaruit
e „Algemeen-
aliseren is.
he belijfsdenis
n om tot de
treen, zonder
zijn gekomen
ene Christe-
leenen wezen,
protestant-
der wie dan
van meening
n duidelijk
e.
e zeer ern-
n de wijze,

waarop Ds. Wijers de Indische Kerk weer
herstellen wil. We kennen hem te goed,
om niet te weten, dat hij deze voorstellen
hem een hart beweegt, dat brandt van
ijver, om ook in Indië de Kerk des Heeren
weer tot rijker openbaring te brengen.
Maar hij zal het daarom ook dulden, dat
we in Holland, met al den eerbied voor de
warmte en innigheid van zijn overtuiging,
toch een broederlijke kritiek oefenen op zijn
voorstellen.
Dit is te meer noodig, omdat Ds. Wijers
deze plannen niet alleen openlijk in zijn
blad aanbeveelt, maar omdat hij reeds
actief is opgetreden om deze plannen tot
uitvoering te brengen. Op 't eenige goet,
een twintig uren sporens van Batavia ge-
legen, bevonden zich enkele geloovigen, die
duiser onder toezicht stonden van de Ge-
reformeerde Kerk te Batavia en vandaar de
bediening des Woords en der Sacramenten
ontvingen. Deze geloovigen hebben zich thans
op raad van Ds. Wijers als Kerk geïnstitueerd,
de Apostolische geloofsbelijdenis als grond-
slag aangenomen en den naam van Algemeene
Christelijke Kerk gekozen. Het recht van
deze geloovigen om dit te doen, twisten
we formeel niet, ook al betreuen we het,
dat, niet leden der Indische Staatskerk,
maar leden, die blijkbaar tot de Gerefor-
meerde Kerk te Batavia behoorden,
tot zulk een eigenmachtige daad zijn over-
gegaan. Dat deze nieuwe Kerk in geen
kerkverband staat met de Gereformeerde
Kerken spreekt wel vanzelf. Het kerkver-
band berust op eenheid van belijdenis, en
waar die eenheid van belijdenis ontbreekt,
is geen kerkverband mogelijk. Er mag met
deze broeders een zekere geestelijke ge-
meenschap bestaan, gelijk men die met
alle geloovigen gevoelt, maar een kerkelijke
gemeenschap is er niet. Wie den naam van
Gereformeerde Kerk aflegt en de belijdenis
der Gereformeerde Kerken loslaat, kan met
de Gereformeerde Kerken niet in kerkelijk
verband staan. Wat Ds. Wijers opmerkt
in de jongste *Getuige*, dat deze Kerk toch
een belijdenis heeft, die elke Gereformeerde
onderschrijven kan, ook al is die belijdenis
„iets ruimer" dan die der Gereformeerde
Kerken, is juist, maar bewijst niets. Niet
alleen de Gereformeerde, maar elk Christen,
ook een Roomsche, een Luthersche, een
Baptist, kan deze belijdenis onderschrijven,
en daarom kan op deze algemeene belijdenis
nootd het kerkverband als grondslag rusten.
Want dan zou deze nieuwe kerk met alle
Christelijke kerken in kerkelijke gemeen-
schap staan, wat een dwaasheid zou wezen.
Ook het beroep van Dr. Wijers op
Artikel LXXXV onzer Kerkenorde, dat
men in middelmatige dingen de buiten-
landsche Kerken niet verwerpen zal, heeft
met deze quaestie niets te maken. Onder
deze middelmatige dingen werd zeker niet
de belijdenis der Kerk verstaan, waarvoor
onze vaders goed en bloed hebben over-
gehad, maar enkele ceremonien bij doop
en avondmaal, die tot het wezen der zaak
niet afdoen. Maar dit niet-verwerpen van
buitenlandsche Kerken om middelmatige
zaken, is gansch wat anders dan kerkelijke
gemeenschap te houden met een nieuwe
Kerk, in onze eigen kolonien opgericht, en
die de belijdenis onzer Kerken heeft prijs-
gegeven.
Dat Ds. Wijers tot het oprichten dezer
nieuwe Kerk heeft medegewerkt en daarbij
zelfs de ambtsdragers dezer nieuwe Kerk
bevestigd heeft, is kerkrechtelijk dan ook
moelijk goed te keuren. We willen de
beginselen niet op de spits drijven, en we
begrijpen, dat in Indië exceptionele ge-
vallen kunnen voorkomen, waarbij het niet
altuus mogelijk is, de regelen van het
Kerkrecht stipt in acht te nemen. Maar er
zijn toch beginselen, die niet losgelaten
mogen worden, en het schijnt ons, dat hier
de uiterste grens der rekkelijkheid over-
schreden is. De geloovigen te Temang-
goeng maken zich los van de Gereformeerde
Kerk te Batavia, ze stichten op eigen
gelegenheid een nieuwe Kerk, die feitelijk
het kerkverband met de Gereformeerde
Kerken breekt en de predikant der Gere-
formeerde Kerk treedt daarbij als leidsman
en bevestiger op. Bovendien, waar Ds.
Wijers niet alleen voor dit afgelegen
plaatsje in het bergland, maar voor heel
Indië het den plicht acht van alle geloovigen
om tot de oprichting dezer algemeene
Christelijke Kerk te komen, daar zal de
consequentie van dit beginsel zijn, dat hij straks
o.a. ook te Batavia, waar reeds een Gerefor-
meerde Kerk is, zal moeten medewerken,
om deze Christelijke Kerk naast de Gere-
formeerde Kerk te vestigen. En tot welke
wanverhoudingen zal het niet leiden,
wanneer de predikant der Gereformeerde
Kerk in deze nieuwe Kerk optreedt, om
daar het Woord en der Sacramenten te be-
dienen, ambtsdragers te bevestigen en
dienaren des Woords aan te stellen?
Gelukkig dat Ds. Wijers op het punt
staat naar Nederland terug te keeren, en
dan gelegenheid zal gevonden worden deze
zaken rustig met hem te overleggen. We
twijfelen niet, of de rust na zoo zwaren
arbeid zal hem goed doen, en de saam-
spreking met de broeders in Holland zal
tot rijper inzicht leiden.

grond van wat onze Gereformeerde vaders
geschreven hebben en op grond van de
besluiten onzer Synodes toont hij aan, dat
zulk een democratische wijze van ver-
kiezing ongeoorloofd is en dat alleen in
een harmonische samenwerking van de ambts-
dragers en de gemeente de oplossing ligt,
hoe de verkiezing behoort te geschieden.
De tegenstelling: kerkeraad of kiescollege ver-
werpt hij dan ook terecht, omdat noch coöper-
atie door den kerkeraad buiten de gemeente
om, noch een verkiezing door de gemeente
zonder leiding van den kerkeraad geoorloofd
is. Beide, de gemeente en de kerkeraad,
hebben bij de verkiezing van het ambt saam
te werken.
Met dit betoog kunnen we ons van harte
vereenigen. Er zou zelfs nog aan toege-
voegd kunnen worden, dat het leggen van
de macht bij de verkiezing in de handen
van de gemeente dubbel zondig is, wanneer
deze gemeente bestaat, gelijk dit in de
Hervormde Kerk het geval is, uit een volks-
massa, die aan geen belijdenis gebonden is
en door geen tucht in band is gehouden.
Wat ons alleen verbaasde, is in dit artikel
te lezen, dat, volgens Dr. Kromsigt, de
kiescolleges in 1867 zijn ingevoerd, *mede
door het aandrigen van Dr. Kuiper*, die
steeds in de stembus een groote kracht heeft
gezien.
Mogen we tegen deze onjuiste voorstel-
ling opmerken, dat Dr. A. Kuiper in 1867,
toen dit vraagstuk aan de orde kwam, in
een brochure: Wat moeten we doen, het
stemrecht aan ons zelve houden of den
kerkeraad machtigen? vraag bij de uitvoer-
ing van artikel 23, een principieel en histo-
risch betoog heeft geleverd, waarvan de
sloosom was, dat ons Gereformerd kerk-
recht 1°, een stemming der gemeente alleen
bij de eerste stichting der Kerk gedoogt,
maar 2°, in de eenmaal geoordeelde kerk niet
het democratisch beginsel, maar dat van
de geestelijke aristocratie huldigt. En toen,
dank zij de invoering van het kiesrecht der
gemeente, in tal van groote steden de
orthodoxie de overwinning behaalde en men
van orthodoxe zijde om dit behaalde succes
het kiesrecht der gemeente als een pa-
naace tegen alle kerkelijke kwalen aan-
preef, schreef Dr. A. Kuiper in 1869
een tweede brochure: *De werking van
artikel 23*, waarin hij op nieuw aantoon-
de, 1°, hoe aan dit stelsel de volks-so-
vereiniteit ten grondslag lag; 2°, de souve-
reiniteit van het goddelijk gezag, de sou-
vereiniteit van den Christus wordt dus door
artikel 23 wel degelijk tegen de soevereiniteit
van het onheilige menselijke leven uitge-
ruild" (p. 10); 3°, het beroep op het
behaalde succes beslist afkeurde: „hoe
groot ook de voordeelen zijn mogen, die
een tijd lang zulk een stelsel ons belooft,
in den naam mijner heiligste overtuiging...
wijls ik voor de Kerk van Jezus ook een
verderfelijc stelsel als ongeoorloofd en
onheiligh af" (p. 11); en 3°, reeds vooruit
voorspelde, dat „het aanvaarden van dit
verderfelijc beginsel alleen uit utiliteits-
berekening, alleen om voor het oogblik
het gezag in geloovige handen te spelen,
het gevaar meebrengt, dat men het straks
onherroepelijk in zeer ongelooovige handen
zou zien overgaan" (p. 13).
Dat Dr. Kuiper desmettegenstaande in
1867 aaried om voor éénmaal van het
kiescollege gebruik te maken, geschiedde
uitsluitend op grond, dat de geheel geds-
organiseerde toestand, waarin de Hervormde
Kerk verkeerde, het z.i. noodzakelijk maakte
dat voor de kerkelijke organisatie weer een
vaste basis kwam door een rechtstreeksche
verkiezing der gemeente. Het was een
abnormaal middel, dat alleen in abnormale
omstandigheden mocht toegepast worden,
zooals ook onze Gereformeerde vaders
steeds erkend hadden, dat bij de institu-
tering der gemeente de ambtsdragers
voor de eerste maal rechtstreeks door de
gemeente moesten gekozen worden. Niet om
het te wachten succes, of omdat Dr. Kuiper
zijn kracht in de stembus zocht, maar alleen
op dien grond, werd de aanvaarding van
het kiescollege voor éénmaal aangeraden.
Maar tegelijk werd zoo beslist mogelijk
gevoerd, dat het stelsel van de volks-
sovereiniteit in de Kerk niet geoorloofd was
en dat zoodra door de eerste verkiezing
weer een vaste basis gelegd was van de
kerkelijke organisatie, de leidende macht
bij de verkiezing weer in handen van den
Kerkeraad behoorde over te gaan.
Mogen we Dr. Kromsigt daarom ver-
zoeken deze voorstelling te rectificeren.
Blijkbaar was hij met deze brochures van
Dr. Kuiper niet bekend. Hij zou anders
gezien hebben, dat wat Dr. Kuiper schreef
over Artikel 23 geheel met zijn eigen
betoog overeenkwam. DR. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvingen voor Kootwijks
scholen van den heer G. A. Goldschmeding te
Amsterdam f 10; van den heer A. Pijl, Alblas
verduin f 10; van den heer T. Kuiper te
Hilversum f 2.50; van den heer G. A. Diepen-
horst te Strijen f 10; van den heer W. K. W. van
D. Maan te Vreeland f 2.50 voor school en
armen bestemd; van den heer P. Hootagers
te Utrecht 5 coupons in de schoolleening f 10;
van Mevr. Wed. K. S. postma Sirobos f 25;
van D. K. te Hilversum f 10; van H. K. te
s Gravenhage f 2.50. Door Ds. H. W. van
Loon, Feestgave van de leerlingen van M.
Haalbar te Amsterdam f 5; van den heer J.
F. K. te Oosterbeek f 1; feestgave van den
heer D. Oat te Zandam f 2.50.
Hartelijk dank voor deze bijken van liefde
en waardeering.
Da. J. H. HOUTZAGERS.
Kootwijk, 4 Febr. 1911.

Wetstafel.

Dr. P. D. CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE, hoog-
leraar te Leiden. HET CHRISTELIJK LEVEN.
Haarlem, De Erven F. Bohm, 1910.
III.
Hoe zich in dit werk het gemis van ietwerpe,
van nadere bepaling der begrippen en daarmee

samenhangend „dooreen gebruiken" van termen
wreekt in gemis van doorzichtigheid, komt op
meer dan één bladzijde uit. Zoo in het
hoofdstuk over: DE CHRISTELIJK MORALE EN
HARE KENNEN. Op p. 15. De schrijver zegt
daar eerst, dat de *Christelijke ethiek* wijder van
omvang is dan de dogmatiek; verder, dat de
moraal zeker geen aanleiding heeft om uitvoer-
ig te handelen over, op die pagina met name
genoemde leerstukken; eindelijk, dat de *Christe-
lijke moraal* ook maatschappelijke en cultuur-
toestanden moet toelichten. Hier toch moet
men, om den zin zijner woorden te doorzien,
maar weten, dat hij het overal heeft over *Christe-
lijke ethiek* en nergens over *Christelijke moraal*.
Dit gemis van scherpe bepaling der be-
grippen vindt men niet alleen in het boek, doch
ook reeds in den titel: HET CHRISTELIJK LEVEN.
Het is 'n mooie titel, 'n klinkende, 'n zelfs
iets wat opschichtig. Maar de titel van een weten-
schappelijk werk moet toch zijn als de naam
van den bewoner op de deur van zijn huis.
Met dezen titel is men er echter volstrekt niet
seker op, bij Christelijke Ethika terecht te zijn.
Is toch niet „leven" ook al een woord van
„verwarrdend veelzijdige betekenis," en blijft
het dit niet zelfs met het practicaat *Christe-
lijk*? Een nadere bepaling als b.v. W. HERMANN
toevoegt, wanneer hij in het ade deel van zijn
Ethik, Tubingen 1909, — van DAS CHRISTLICH
SITTICHE LEVEN spreekt, zou hier veel hebben
verholpen. Het boek wil toch gaan over het
Christelijk zedelijk leven.
Hiermede kom ik tot zijn inhoud.
Het wil van dat Christelijk zedelijk leven een
beschrijving zijn.
Prof. DE LA SAUSSAYE verzekert ons toch
meer dan eens, dat de moraal, de Christelijke
moraal, waaronder wij dan te verstaan hebben
de ethiek, niet *practisch* of *voorschriftend*,
maar *descriptief* of *beschrijvend* is.
Ook dit is een standpunt.
Een standpunt, dat ook door anderen wordt
ingenoemen.
Doel van zulk een beschrijvende ethika is
dan te komen tot 'n verklaring van het be-
schrevene, en als een voorbeeld daarvan mag
gelden de ETHIKA VAN SPINOZA, waarbij het ook
gaat om het verklaren, het begripen, het
„intelligeren".
Het bezwaar tegen deze methode is, dat ethika,
voor zoover zij *practisch* is, even als logika, nu
eenmaal geen bloot beschrijvende, maar ook
een *normatieve* wetenschap is. Zij heeft voor te
schrijven: hoe men leven moet, hoe men be-
hoort te leven. Aan te wijzen de normen of
maatstaven, waaraan het zedelijk leven, het
wilsleven beantwoorden moet, zal de beoordeel-
ing er het practicaat goed aan toekennen.
Iets wat echter allerminst uitsluit, dat de ethika
die naar normen beoordeelt en daarbij *practisch*
of *imperatief* is, wijl zij ook dient te
beschrijven wat zij beoordeelt, tevens *descriptief* is.
Het bedenkelijke ligt hier dan ook alleen in
de eenzijdigheid.
Zelfs SPINOZA, die het op „normen" al even-
min begrepen had als Prof. DE LA SAUSSAYE
op „begrippen", wijkt van zijn standpunt af.
En ook de Christelijke Ethika van den Leid-
schen ethicus blijft niet *descriptief*.
Het Christelijk zedelijk leven is voor D. L. S.
het leven van den Christus; het leven dat bij de
wedergeboorte of algeheele vernieuwing ontstaat,
doordat in hem de macht der zonde gebroken
en de wil ten goede werkzaam wordt, p. 175.
Het is het leven uit Christus, in wien God zich
aan ons openbaart" p. 180.
In deze en dergelijke beschrijvingen van het
leven van het Christelijk zedelijk leven ligt
voor mij het aantrekkelijke van dit boek;
waardeer ik het als een *Christelijke ethiek*.
Hier voel ik de congenialiteit met 'n mens
voor wien Christus de Middelaar is tusschen
God en ons.
Ook ben ik het goed eens met DE LA SAUS-
SAYE, dat Christelijk-zedelijk leven, het *Christe-
lijk-zedelijk* leven van 'n Christen is. Want
met hem en onzen mede-Christen VICTOR
CATHERINE kan ook ik het niet anders zien of
„Täglig der Sittlichkeit ist nur der Einsel-
persönlichkeit".
Maar, wanneer nu D. L. S. dat Christelijk-
zedelijk leven eerst, onder het opschrift: HET
BEGIN VAN HET NIEUWE LEVEN, in zijn *ontstaan*
en daarna onder het opschrift: DE ONTWIKKE-
LING VAN HET PERSOONLIJK CHRISTELIJK LEVEN,
in zijn *voortgang*, zijn proces gaat beschrijven,
zie ik hem telkens afwijken van zijn standpunt,
„dat de ethiek *descriptief* niet *practisch* is";
divergeeren van de aanvankelijk zoo scherp
geconcentreerd lijn der *descriptie*.
„Beschrijving" toch van christelijk leven,
van christelijk zedelijk leven, blijft ook deze
ethiek niet.
Ik herinner mij, dat vele jaren geleden aan
de Utrechtsche Universiteit de taak toenmaals
opzienweekende stelling werd verdedigd: „Er
bestaat geen Christelijke dogmatiek". Iets wat,
als ik het wel begrepen heb, echter allerminst in-
volverde, dat 'n „Christelijke Dogmatiek" gelijk
b.v. die van Prof. v. OOSTERZEE niet „Christe-
lijk" zou zijn in den zin, waarin ik hier tot
duiser de Ethiek van Prof. d. L. S. „christelijk"
heb genoemd.
Welnu, in den zin, en ik verzoek den lezer
mij hier wel te verstaan, waarin de Utrechtsche
doctorandus poedeerde: „er bestaat geen Christe-
lijke dogmatiek", zou ik willen stellen: „er
bestaat geen Christelijke ethiek" en in dien zin
is het boek van den Leidchen hoogleraar
geen „Christelijke ethiek".
De heer d. l. Saussaye toch schrijft op p. 15,
„En dit van God gegeven leven in zijn karakter
en ontplooiing te beschrijven: ziedaar de taak
der Christelijke ethiek".
Daarop laat hij dan echter volgen:
„Wanneer ik haar Christelijk noem, dan zie
ik niet voorbij, dat haar behandeling noodwendig
't zij een Roomschen, 't zij een Protestantschen
stempel draagt. Aan beide zijden is er *Christe-
lijk* leven; wij Protestanten wenschen dit aan-
gaande Roomschen niet alleen in theorie te er-
kennen, wij pogen ook die Christelijke elementen
in onze *praktijk* en *beschouwing* op te nemen.
Maar er is een zoo diepgaand verschil tusschen
Roomsche en Protestantsche zedelijkheid, dat
wij niet kunnen trachten, een beschrijving te
geven, die op beide past" (p. 16).
Met al wat ik hier citeer ben ik het weer
goed eens. Alleen komt dat in „theorie erkennen"
en „in praktijk en beschouwing pogen op te
nemen", — al wil ik er persoonlijk voor d. l. S.
niet in onderdoen, — van „ons Protestanten"
hij wel wat te algemeen voor.
Maar, nu daar is het mij nu hier om te doen,
uit de aangehaalde woorden blijkt dat de
Christelijke ethiek, die de auteur zich als be-
schrijving van het christelijk-zedelijk leven tot
taak stelt te geven, geen christelijke zonder meer
maar een protestantsch-christelijke is.
En nu zou ik den auteur willen vragen:
Hebt gij met dat „diepgaand verschil" tusschen
Roomsche en Protestantsche zedelijkheid, met
die „Christelijke elementen" in de Roomsche
zedelijkheid, die gij, in tegenstelling met andere

daarin voorkomende elementen, in uw praktijk
en beschouwing wilt opnemen, — hebt gij
daarmee dan niet in uw selven een onderscheid
gemaakt?
Ik meen, dat deze vraag niet anders dan
toestemmend zou zijn te beantwoorden. Doch
dan blijkt toch, dat de auteur niet maar *het*
christelijk leven beschrijft, maar wel degelijk
bij die beschrijving *normen* aanlegt waaraan
het beantwoorden moet, normen, die zijn ethiek
seker niet „maakt", maar toch ook niet slechts als
„bestaande ontdekt", (p. 3) doch als de juiste
en de ware normen voorschrijft. Blijkt, dat zijn
ethiek niet maar uitsluitend *descriptief*, doch
ook *practisch* is.
Dat nu Prof. d. l. S. desmettegen van een
practisch ethiek, of liever van een *practisch*
practisch element, naast het *descriptieve* zo
afkeert is, hangt, naar ik het mij meen te
kunnen verklaren, saam met de eigenaardige
dispositie van zijn geest. Kenschetsend is daar-
voor o. a. dat kleine trekje, op pag. 16, waar
hij spreekt van „onze *praktijk* en onze *beschou-
wing*". Iets wat mij om de volgende doet denken
aan VINET's bekende woord „Les faits sont les
vrais pères de la théorie". Een mij altijd be-
denkelijke uitspraak, omdat onze theorieën,
onze beschouwingen toch evenmin alleen uit de
waarneming als alleen uit het denken, maar uit
de inwerking van het denken op de gegevens
onzer waarneming zijn ontstaan. Dan, uit het
dus laten voortgaan van de praktijk aan de
beschouwing, alsof aan de eerste de voorrang
toekomt, blijkt reeds de op het empirische
gerichte dispositie van den geest van Prof.
d. l. S. Een dispositie die hij met VINET
gemeen heeft, met wien hij zijn geestelijke
verwantschap dan ook niet onder stoelen en
banken steekt.
Met het oog op deze dispositie moet men
dan ook bezien zijn belijdenis op VIII van de
Voorede: „Zoo ben ik tamelijk los van beginsels
en trek ook voor mijn eigen opinies het harnas
niet aan. Men verwijte mij daarom geen scepti-
cisme. Het is bij een levensleer om 't leven
te doen; vastheid ligt in de echtheid van dit
leven, niet op de oppervlakte van een doctrine".
Hoe deze geestesdispositie van den schrijver
den stempel zet op deze zijn christelijke ethiek
hoop ik in mijn slotartikel over: HET CHRISTELIJK
LEVEN aan te wijzen.
G.

Officieele Berichten.

Aanvragen naar art. 11 en 13 D.K. worden
voor 15 Maart a.s. ingewacht bij den secr.-penn.
Ds. M. H. K. Mol.
Zwartewaal, 6 Febr. 1911.
Korte notulen van de vergadering der
Geref. Kerken in de classe Gouda,
gehouden te Gouda 7 Febr. 1911.
De vergadering wordt geopend namens de
roepende kerk.
De notulen worden gelezen en goedgekeurd.
De vacatuurbuizen worden als volgt geregeld:
Moordrecht: D.D. Hagenbeek, Sap. v. Dijk,
Andree, Kamper, Zevenhuizen: D.D. Dalhuysen,
Oisinga.
De deputaten voor de regeling der vacatuur
beurten worden gecontinueerd.
Rapport geschiedt van 't nasien der boeken
van den classicaal quæstor voor de Zending.
Rapport wordt uitgebracht van de kerkvisitatie.
Rapport van de commissie in sake de kerk S.
Rapport van de commissie die het archief der
classis heeft nagelien.
Het voorstel der kerk te O. a/d IJ.: „om
alle bezwaren tegen de kerkelijke huwelijks-
bevestiging zooveel mogelijk weg te nemen,
dringen de kerken er bij de Overheid op aan,
dat voortaan het Extract uit den Burgelijken
Stand kosteloos moge worden verstrekt", wordt
na eenige discussie door de kerk teruggenomen.
Verlag wordt nog uitgebracht door de com-
missie, benoemd om de bescheiden van den
classicaal quæstor na te zien.
Rondvraag geschiedt naar art. 41 D. K.
Aan eene kerk wordt advies gegeven.
De kerk van W. brengt onder de aandacht
der kerken de moeilijkheid, waarin de diaconien
door de aanhangige armenwet zouden kunnen
komen.
De collecten en bijdragen worden gestort.
De classicaal quæstor wordt herbenoemd.
Aangaande de Zending wordt gerapporteerd.
Als rospende kerk voor de volgende verga-
dering wordt aangewezen: Krimpen a/d Iek.
De vergadering wordt gesloten.
G. VAN SETTEN, assessor.

Buitenland.

Frankrijk. Treurige toestanden
door de wet op scheiding van
kerk en staat veroorzaakt.
De kerkgebouwen werden door de wet op
de scheiding van kerk en staat aan de burger-
lijke gemeenten overgelaten, terwijl de Roomsche
gebeden daarvan vrij zouden mogen gebruik
maken. De meeste gemeenteraden weigeren
echter geld toe te staan voor het onderhoud
der gebouwen, en daardoor looplen vele kerken
gevaar in puin te vallen. Soms weigeren die
gemeenteraden zelfs iets voor het onderhoud van
kerkgebouwen te geven al wil de „cultuur-
gemeente" mede daaraan betalen. De afg-
vaardigde BARRÉ bracht deze dingen voor de
Kamer van afgevaardigden en beweerde daarbij,
dat er gevallen waren, waarin het „cultus-
gemeenten" verboden werd, op hare eigene
kosten eene kerk te herstellen. Men wil de
priesters ergeren, en tot geen prijs verlangt men
de kerk te zien opbloeien. Briaud had in zijn
optimisme gedacht, dat de burgerlijke gemeenten
de kerken zouden onderhouden, omdat de wet
haar als eigenaars aanwees; doch men zal nu
wettelijke bepalingen moeten maken, om
aan die toestanden een eind te maken waarvoor
gebouwen tot verdwijnen zijn opgeschreven,
die eene historische betekenis hebben.
Dat de wet op scheiding van kerk en staat
vele Roomsche priesters in ongellegenheid
bracht, wat hunne fianctien azogast, is zeker.
Het wordt bevestigd door het feit dat de
bischop van Digne in de Neder Alpen, Castel-
lan, voor de geestelijken zijner diocese buiten
het departement liet collecteren. Van radicale
zijde verweet men den bisschop, dat hij zelf
wat snijner moest leven om aan zijn onder-
hoorige priesters wat te kunnen mededeelen.
Hierop antwoordde de bisschop: „Hoe zal ik
mijn huishouding op kleiner voet inrichten?
Ik houd er geen knecht op na en heb geen
cuipage, gelijk ieder te Digne weet. Mijn
dienstpersoneel bestaat uit eene dienstbode,
die verleden jaar, omdat zij mij vijftig jaar ge-
dient had, eene medaille kreeg. Zij doet mijne

huishouding en ver stelt mijne kleeren, die even
als mijne schoenen nog al dikwijls moeten ver-
steld worden. Voor onze voeding en die onzer
gasten heb ik dit jaar slechts 600 francs uit-
gegeven. Vindt gij dat te veel?"
Zij, die de Roomsche priesters voor „swart
gebroed" schelden, zullen dat zeker nog te veel
vinden. Toch hopen wij dat de Fransche Room-
sche Kerk door den strijd dien zij te voeren
heeft, ook doordat zij worstelen moet voor haar
leeftocht, hare krachten zal gesterkt zien.
Gemengd Nieuws.
Uit het jongste jaarlijksche verslag van de stads-
zending te Berlin blijkt, dat de godsdienstloosheid
in Duitschland's hoofdstad steeds veld wint. Die
vereeniging werd drie en dertig jaar geleden door
den bopderker Stocker gesticht; tegenwoordig
werken voor haar 71 sendelingen; voornamelijk
leggen zich deze arbeider in Gods Koninkrijk toe
op huisbezoek. Dikwijls gebeurt het hun, dat de
toegang tot een woning geweigerd wordt. Ook
kinderen openbaren reeds een geest van bittere
vijandschap tegenover allen godsdienst.
Men schrijft deen toestand toe aan de massa's
onredelijke leetuur waarmede het volk overstromd
wordt. Meer dan 8000 boekjes adelaars en een 30,000
colporteurs leven van het aan den man brengen
van boeken, die het gemoed der leers verontrei-
vigen en vergiftigen. Men beweert dat jaarlijks in het
Duitsche rijk voor 30 miljoen gulden voor dat
soort literatuur wordt uitgegeven. Geen wonder,
dat een geest van handelsoosheid en onverschillig-
heid zich vooral van jeugdige menschen meester
maakt.
WINCKEL.
Voor Kinderen.
DEN STRIK ONTKOMEN.
DE VREEMDE BRIEF.
IV.
Uw Herder zal niet slapen,
MARINX.
William rees op; het was hem onmogelijk
een woord te uiten. Hij knikte even met het
hoofd en verliet de kamer. In de breede
gewelddig gang stond hij stil; hij dacht een
oogenblik na, toen sprak hij zachtzins:
„En al zouden ook de koningin en de kerk
en mijn vader het goedkeuren, ik doe, ik doe
het niet. Den man, die mijn leven reddde,
die ons, die niemand leed gedaan heeft, die
hier argeelous in den strik loopt, zou ik helpen
verraden! Hoe kan mijn vader zoo handelen!
Ik kan hem niet gehoorsaam zijn. Ik zou geen
rust hebben zoo ik Luther overleerde aan
zijn vijanden. Hij moet gered worden, maar
hoe? Wat kan ik doen?"
Langzaam ateg hij de trap op, die naar
boven leidde. Toen hij voorbij des vluchtigen
slaapvertrek kwam, was daar het licht reeds uit.
Maar van binnen klom een stem, de stem eens
bidders, die sprak:
„Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is
gezeten, die zal vernachten in de schaduw des
Almachtigen"; en een stem daar buiten fluisterde:
„Amen".
De morgen was nog niet aangebroken toen
William na een slapelozen nacht opstond,
naar beneden ging, en zijn paard zadelde. Zijn
vader wachtte hem, en herhaalde nog eens
zijn aanwijzingen. De jonkman gaf zwijgend
een teeken van toestemming, toen sprong hij te
paard, en weldra stierf het geluid der hoefslagen
in den grauwden morgennevel weg.
Zoodra William buiten het gerucht van
Caldon-house was, wendde hij het paard, en
dreef het toen met de vaste hand eens bekwa-
men ruiters in snelle vaart voortuit. Een kwartier
later hield hij stil voor een kleine, onaanzien-
lijke woning, waar nog alles gesloten was.
Soel sprong hij van 't paard, trad naar de
deur van het huisje en begon te kloppen met
een geweld, zoo vervaarlijk dat een doove er
van zou zijn opgeschrikt.
Een oogenblik later werd de deur geopend en
iemand, wiens tongval den vreemdeling aan-
duidde, riep:
„Wie daar?"
„Ik ben het, Broors", antwoordde William
haastig; „vraag mij niets, er is geen tijd te
verliezen. Lawrence Ruther, die bij ons zich
bevindt, is verraden. Over een half uur zullen
de soldaten hier zijn, om hem gevangen te
nemen. Ik moet se gaan halen, maar ik wil
niet — ik zal hem redden, ik ben...."
Maar, heer Willy.
„Stil, later zult ge alles weten. Wilt gij mij
in Gods kracht helpen? Gij zijt een goed
schrijver. Zet met een paar woorden op 't
papier, welk gevaar hem dreigt. Ga dan naar
mijn huis, en klim in den boom, die aan de
achterzijde staat. Dan zijt gij voor 't venster
van Ruthers slaapkamer; zorg dan dat hij het
bericht krijgt, en hij is gered. Maar spoedig of
alles is verloren; want als ik er om zeven uur
met de mannen niet ben, zal mijn vader zelf
handelen; — ik ken hem".
„'t Is onmogelijk", jammerde kleine Broors,
die uit de onszamenhangende mededeelingen
wel begreep dat er gevaar dreigde, „papier,
pen en inkt heb ik zelf moeten leenen, om den
brief, dien ik kort geleden aan Rother
zond, te schrijven. Wat zullen wij doen? Hadt
ge maar zelf de waarschuwing geschreven,
jongheer, ik zou haar wel bezorgd hebben".
„Dat kon ik niet, Broors, zonder dat mijn
vader 't bemerkte; ik schrijf daarbij nooit, en
ben het bijna verleid. Maar daar is nog één
middel. Durft ge 't hem gaan zeggen?"
„Met Gods hulp ja. Ik heb al zoo menig
gevaar doorleefd, en vrees voor mij selven niet.
Maar zal het middel baten? Ik moet hem eerst
wekken, want hij zal nog wel niet op zijn, en
dan met hem spreken; en als men ons hoort,
wat dan?"
„Toch weet ik niet anders, beproef het;
mischien sal het gaan; wekken moet ge hem
toch".
„Stil", riep kleine Broors eensklaps, terwijl
zijn gelaat verhelderde, „daar beden ik iets.
Wacht eens even".
Hij trad haastig het huisje weder binnen;
weldra keerde hij terug met een blad papier
in de hand, dat uit een gedrukt boek gescheurd
was. In de andere hand hield hij een stuk
houtskool, blijkbaar uit den haard genomen.
„Wat gaat ge doen, Broors?" vroeg William
haastig.
„Jongheer, de tijd snelt voort; een weinig
geduld en gij zult alles weten".
De jongeling zweeg en zag alleen toe, terwijl
kleine Broors het papier omvouwd, zoodat de
vouw een weinig voorbij de helft van het blad
kwam, en er dus aan den eenen kant een ge-
deelte uitstak; op deren uitstekenden rand
maakte de Vlamming met het stuk houtskool
een kruis. Toen sloot hij de deur zijner woning,